

Εισαγωγή στις Μεταφραστικές Σπουδές

Ενότητα 4 : Η μετάφραση λογοτεχνίας ως πράξη και ως εκδοτικό γεγονός

Ελένη Κασάπη
Τμήμα Ιταλικής Γλώσσας & Φιλολογίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Περιεχόμενα ενότητας

1. Μετάφραση ιταλικού αποσπάσματος αναφοράς.
2. Απόσπασμα αναφοράς – αξία.
3. Μεταφραστικές συμπεριφορές.
4. Διαδικασία μετάφρασης και μεταφραστικοί ρόλοι.
5. Διαδικασία μετάφρασης και γλώσσες εργασίας.
6. Διαδικασία μετάφρασης και κείμενα εργασίας.
7. Εκπαίδευση μεταφραστών.
8. Η διεπιστημονική βάση της μετάφρασης.
9. Εκδοτικές στρατηγικές στη μετάφραση.
10. Παρουσιάσεις μεταφράσεων.
11. Βιβλιογραφία ενότητας.

1. Μετάφραση ιταλικού αποσπάσματος αναφοράς

Περνούσα ώρες πολλές συζητώντας με τη Σκληρούλα, τη χελώνα και μερικές φορές τη ζήλευα επειδή εκείνη είχε το δικαίωμα να πηγαίνει σιγά, κανένας δεν την πίεζε να βιαστεί, κανένας δεν ήθελε να της επιβάλει ένα χρόνο διαφορετικό από τον δικό της. Της χάιδευα το καβούκι κι αυτή η αυτονομία, το να μπορεί να καταφύγει στον εαυτό της αφήνοντας έξω όλους τους εχθρούς της μου φαινόταν μια μοναδική αρετή. Όμως μια μέρα η Σκληρούλα εξαφανίστηκε. Την έψαξα παντού αδίκως. Την επόμενη μέρα βρέθηκε νεκρή στο βάθος του κήπου. Για να της κάνω μια κηδεία αντάξιά της, ζήτησα από τη γιαγιά την όμορφη ξύλινη κασετίνα όπου έβαζε συνήθως το πλεκτό της με το βελονάκι και έφτιαξα με τα χέρια μου ένα δάφνινο στεφάνι που εναπόθεσα πάνω στο μικρό λείψανο. Ο κηπουρός έθαψε τη Σκληρούλα, μα μου φάνηκε ότι είχε κάνει μια τρύπα πολύ μικρή. Είχα την ακλόνητη πεποίθηση ότι οι νεκροί θα έπρεπε να θάβονται πολύ βαθιά. Ίσως πίστευα ότι μόνο ένα παχύ στρώμα γης θα μπορούσε να τους προφυλάξει από τον κόσμο και ότι μόνο έτσι θα μπορούσαν να κοιμηθούμε ανενόχλητοι. Στριφογύριζα όλη τη νύχτα μη ξέροντας τι να κάνω. Σκεφτόμουν ότι η Σκληρούλα είχε θαφτεί άσχημα, σε ένα μέρος που δεν μου άρεζε, σε μια γωνιά του κήπου όπου δεν έφτανε ο ήλιος.

Συνέχεια αποσπάσματος

Τις επόμενες μέρες άρχισα να ψάχνω κάποιον να με βοηθήσει να μετακινήσω τη Σκληρούλα. Ένα απόγευμα ήρθε να μας βρει η παραμάννα μου με την κόρη της τη Ντελφίνα, την ομογάλακττή μου και καλή μου φίλη. Σε αυτήν μπορούσα να εκμυστηρευτώ τα βάσανά μου. Την πήγα αμέσως στο βάθος του κήπου για να πάρει τα εργαλεία του κηπουρού που αυτή πολύ πιο ψηλή και γεροδεμένη από μένα ήξερε να χρησιμοποιεί. Το να ξεθάψουμε το κουτάκι με τη Σκληρούλα ήταν πολύ κοπιαστικό. Μετά από μακρές συζητήσεις μας φάνηκε ότι το πιο κατάλληλο μέρος για εκείνη ήτανε το παρτέρι με τα τριαντάφυλλα. Εκεί καταφέραμε να κάνουμε μια βαθιά τρύπα και την τοποθετήσαμε προσεκτικά στο βάθος της. Μετά τη σκεπάσαμε με χώμα και κατασκευάσαμε γύρω από τον τάφο ένα τοιχάκι από πέτρες. Ένα κομματάκι μάρμαρο, που βγάλαμε από ένα σκαλοπάτι της ταράτσας, χρησίμευσε ως επιτύμβια πλάκα και πάνω σε αυτό απόθεσα ένα νέο δάφνινο στεφάνι. Εξήγησα στη Ντελφίνα ότι ο Δάντης είχε ένα δάφνινο στεφάνι, ότι ο Δάντης είναι πεθαμένος, ότι είχα ακούσει να λένε ότι ο θάνατος τους εξομοιώνει όλους και μου φαινόταν λογικό ότι εφόσον και ο Δάντης και η Σκληρούλα ήταν και οι δύο πεθαμένοι, ο ένας δεν έπρεπε να έχει διαφορετική μεταχείριση απ' τον άλλο. Η Ντελφίνα με κοίταξε προβληματισμένη αλλά δεν τόλμησε να μου αντιμιλήσει.

2. Απόσπασμα αναφοράς - αξία

Το απόσπασμα αναφοράς στην αποτίμηση της ποιότητας μιας μετάφρασης (κριτήρια επιλογής):

- Πρέπει να διατηρεί την αυτοδυναμία του.
- Να έχει κρίσιμες μεταφραστικές μονάδες:
 - Μικροκειμενικές δυσκολίες:
 - Δυσκολίες ιδιοσυγκρασίας: έχουν να κάνουν με
 - Το κείμενο.
 - Τον συγγραφέα του πρωτοτύπου.
 - Τον μεταφραστή.

3. Μεταφραστικές συμπεριφορές

a. **Συζητώντας:** εφόσον αφορά άνθρωπο και ζώο δε μπορεί να γίνεται συζήτηση. Αρνητικό repetitio.

✓ Ορθή επιλογή: μιλώντας. Αναμενόμενη τεχνική: substitutio.

- Repetitio – επανάληψη.
- Substitutio – αντικατάσταση.
- Adiectio – προσθήκη.
- Deletio – παράλειψη.
- Detractio – αφαίρεση, λογοκρισία.
- Transmutatio – μετατόπιση.

Μεταφραστικές συμπεριφορές (2)

Φορμαλιστική – Νεοερμηνευτική προσέγγιση.

Είναι στην πραγματικότητα εναλλασσόμενες προσεγγίσεις από τις οποίες απορρέουν στρατηγικές όλου του φάσματος.

- b. Σκληρούλα – Durina: θετικό *repetitio*, κατά λέξη μετάφραση καθώς το ιταλικό όνομα περιγράφει ακριβώς αυτό το χαρακτηριστικό της χελώνας.
- c. Τρύπα μικρή – *bucca piccola*: λάκκος μικρός, λακκουβάκι. Έγινε κατά λέξη μετάφραση λόγω διαγλωσσικής έντασης. Αρνητικό *repetitio*.

Μεταφραστικές συμπεριφορές (3)

- d. Ντελφίνα – Delfina: Θα έπρεπε να έχει επιλεγεί η αντίστοιχη ελληνική λέξη Δελφίνα.
- e. Κουτάκι: εφόσον χρησιμοποιήθηκε για την ταφή της χελώνας έγινε φέρετρο. Θα έπρεπε να επιλεγεί ο όρος φερετράκι. Αρνητικό repetitio.
- f. Εκείνη: δεν είναι λάθος είναι όμως προτιμότερο να επαναληφθεί το όνομα Σκληρούλα. Transmutatio.
- g. Μακρές συζητήσεις: σωστό γλωσσικά αλλά όχι υφολογικά μιας και μιλάνε δύο παιδιά. Μη κατάλληλη επιλογή για λογοτεχνικό κείμενο. Ορθή επιλογή: λόγια, κουβέντες, απόψεις. Substitutio.

Μεταφραστικές συμπεριφορές (4)

- h. Nessuno le ingiungeva a spicciarsi – κανείς δεν την ανάγκαζε (έσπρωχνε) να βιαστεί. Ερμηνευτική προσθήκη – *adiectio*. Αναμενόμενη μετάφραση: κανείς δεν μπορούσε να την αναγκάσει να βιαστεί.
- i. Formidabile virtù: εξαιρετική αρετή, αξιοσημείωτη αρετή, σπουδαία αρετή, απαράμιλλη αρετή, καταπληκτική αρετή. Απαραίτητη η ενδογλωσσική αναζήτηση της επιλογής της συγγραφέως. Αναφορά στον Orlando Furioso του Ludovico Ariosto. Αναζήτηση ελληνικών μεταφράσεων: τρομερό, φοβερό χάρισμα. Τεχνική *transmutatio*.

4. Διαδικασία μετάφρασης και μεταφραστικοί ρόλοι

Συγγραφέας 1: ο συγγραφέας του πρωτοτύπου.

Αναγνώστης 1 και Συγγραφέας 2: ο μεταφραστής.

Αναγνώστης 2: ο αναγνώστης της μετάφρασης.

Συγγραφέας 3: ο κριτικός της μετάφρασης.

5. Διαδικασία μετάφρασης και γλώσσες εργασίας

Γλώσσα 1: η γλώσσα του πρωτοτύπου.

Γλώσσα 2: η γλώσσα της μετάφρασης.

Γλώσσα 3: Γ1 και Γ2 στη διαγνωστική φάση, οι δύο γλώσσες, οι δύο πολιτισμοί. Μεταφορά εικόνων κόσμου.

6. Διαδικασία μετάφρασης και κείμενα εργασίας

Κείμενο 1: πρωτότυπο.

Κείμενα 1, 2: διακειμενικές σχέσεις και παράλληλα κείμενα.

Κείμενο 2: μετάφραση.

7. Εκπαίδευση μεταφραστών

ΠΛΑΤΦΟΡΜΕΣ & ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΩΝ	
Αυτοαντίληψη μεταφραστικών ικανοτήτων	Κλειστά συστήματα Ανοιχτά συστήματα – εμπλοκή στη διαδικασία Εξ αποστάσεως συστήματα
Θεωρητική κατάρτιση μεταφραστών	Συμβατικό περιβάλλον Εξ αποστάσεως περιβάλλον Διαδραστικό περιβάλλον
Επίλυση προβλημάτων στη θεωρία	
Συνεργασία στη μεταφραστική πράξη	Αξιολόγηση

8. Η διεπιστημονική βάση της μετάφρασης

Μετάφραση και διεπιστημονικότητα:

- ✓ Γλωσσολογία.
- ✓ Φιλοσοφία.
- ✓ Ψυχολογολογία.
- ✓ Λεξικογραφία.
- ✓ Κειμενογλωσσολογία.
- ✓ Ιστορία.
- ✓ Κοινωνικές επιστήμες.

9. Εκδοτικές στρατηγικές στη μετάφραση

Αφορούν τον τρόπο με τον οποίο ο εκδοτικός κόσμος προωθεί νέες μεταφράσεις.

Αρχές κριτικής μεταφράσεων – θεωρία του Wilss:

- Αντοχή μετάφρασης στον λογικό έλεγχο.
- Επιτυχής προσαρμογή σε διακειμενικό περιβάλλον.
- Εναρμόνιση με αξίες που ξεπερνούν τα όρια της καθημερινής ρουτίνας στην πράξη.

10. Παρουσιάσεις μεταφράσεων

Κατά την προώθηση μεταφράσεων εντοπίζονται οι εξής κατηγορίες:

Βήμα, 22.11.1998: μεταφράσεις ιστορίας, πεζογραφίας, μυθιστορημάτων, δοκιμίων, μουσικολογίας, παιδικής λογοτεχνίας, ταξιδιωτικές.

- ❖ Ανεκδοτικός τρόπος κριτικής παρουσίασης μεταφράσεων: αποτίμηση καλής/κακής μετάφρασης χωρίς σχολιασμό αποσπασμάτων της μετάφρασης.

Παρουσιάσεις μεταφράσεων (2)

Μετάφραση και Πολιτισμικό τρίπτυχο:

- ✓ Γλωσσικό μέρος.
- ✓ Τεχνικό μέρος.
- ✓ Υποσυνείδητο μέρος.

Ο ρόλος του μεταφραστή δεν έχει αποκτήσει το κύρος που του αναλογεί.

Βήμα, 25.10.1998: δέκα παρουσιάσεις πεζογραφίας, μία λογοτεχνίας για παιδιά και μία ανθρωπολογίας.

Εκ των δώδεκα έργων τα τέσσερα ήταν σχολιασμένες μεταφράσεις.

Παρουσιάσεις μεταφράσεων (3)

Βήμα, 26.7.1998:

Σχολιασμός νεολογισμών σε μετάφραση.

Νεολογισμός στη μετάφραση: εισαγωγή νέων όρων στη γλώσσα από τους μεταφραστές.

Ετυμολογικές αναλύσεις των μεταφραστών: σπάνια οι μεταφράσεις έχουν πρόλογο, επίμετρο και ετυμολογικές αναλύσεις. Από την πλευρά του κριτικού δείχνει τη σοβαρότητα με την οποία αντιμετώπισε τη μετάφραση και την ικανότητά του να σχολιάσει τις ετυμολογικές αναλύσεις.

Παρουσιάσεις μεταφράσεων (4)

Βήμα, 7.6.1998:

Τέσσερις σχολιασμοί μεταφράσεων λογοτεχνίας εκ των οποίων ο ένας ήταν αφιερωμένος στη μετάφραση λογοτεχνίας με αναφορά και σε θεωρητικά ζητήματα.

Άρθρα για τη μετάφραση, σχολιασμός δοκιμίων για τη μετάφραση.

Στο επίκεντρο των εκδοτικών παρουσιάσεων μεταφράσεων στα τέλη του '90 βρίσκουμε:

- Λογοτεχνικά κείμενα.
- Θεωρία της μετάφρασης.
- Δοκίμια για τη λογοτεχνική μετάφραση.

11. Βιβλιογραφία ενότητας

- i. Ζωγραφίδου Ζ., Κασάπη Ε., Σοφιανού Ο., 2000, *Ποσοτικές & Ποιοτικές Αναλύσεις στη Μετάφραση Λογοτεχνικού Κειμένου*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη.
- ii. Ζωγραφίδου Ζ., Κασάπη Ε., Σοφιανού Ο., 2002, *Μαθήματα Εκπαίδευσης Μεταφραστών Λογοτεχνίας*, University Studio Press, Θεσσαλονίκη.

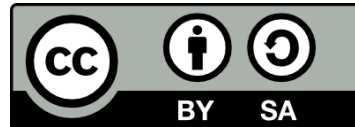
Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ελένη Κασάπη.
«Εισαγωγή στις μεταφραστικές σπουδές. Η μετάφραση λογοτεχνίας ως πράξη και ως εκδοτικό γεγονός». Έκδοση: 1.0. Θεσσαλονίκη 2014. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση: <http://eclass.auth.gr/courses/OCRS237/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Παρόμοια Διανομή [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

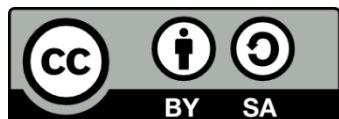
[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

Τέλος Ενότητας

Επεξεργασία: Ρουμανλή Ελένη
Θεσσαλονίκη, Χειμερινό Εξάμηνο 2013-2014

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Σημειώματα

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

